

Deficiența cea mai regretabilă a versiunii românești nu constă însă în introducerea arbitrară a unor cuvinte izolate sau în traducerea lor eronată, ci în omisiunile care merg de foarte multe ori pînă la propozițiuni întregi. Foarte multe fraze care în originalul polonez sînt mai lungi, mai complexe, avînd ramificații atributive mai numeroase, sînt restrînsse. Această prescurtare se face de cele mai multe ori și în detrimentul ideii conținute. Iată cîteva exemple. Fraza poloneză *«Wspomnienia (...) które przez cały dzień miniony otaczały ją rojem widm nęcących po to, aby krwawić i rozdzierać, uleciały teraz od niej przed groźnym, tajemniczym lecz dotykalm jak rzeczywistość zjawiskiem teraźniejszości»* este transpusă astfel în limba română: *«Amintirile (...) care o impresuraseră toată ziua cu năluciri ale fericirii pierdute, se risipiseră dintr-o dată în fața realității amenințătoare, deși încă nedeslușite»*. Aici cuvîntul *nęcący* (ademenitor, înșelător) este redat prin *fericire pierdută*, părțile subliniate sînt lăsate la o parte, iar sensul exprimat de tălmăcitori este și el modificat față de cel din original. Traducerea fidelă ar fi sunat aproximativ așa: *«Amintirile (...) care o impresuraseră toată ziua trecută cu un roi de năluciri ademenitoare, doar pentru ca să o înșingereze și s-o sfîșie, se îndepărtau acum de ea în fața spectrului amenințător al prezentului tainic dar concret precum realitatea»*. Prescurtată este și fraza *«Potrafią (...) każde drgnienie poruszające fibrami ciała skupić w jedną moc rozumną, wytrwałą, niespożytą, w moc taką, jaką jedynie odegnąć zdola nędzę, zabezpieczyć od poniżenia się godność człowieka, uchronić od bezowocnych bólów, rozpacz i śmierci głodowej?»* care este tălmăcită: *«Da, va trebui să-și adune toate pierderile pentru a găsi mijlocul să se ferească de umilințe, să-și apere demnitatea în lupta aceasta pentru plînea ei și a copilului»* în loc de: *«Va putea (...) să concentreze fiecare impuls care mobilizează fibrele corpului într-o forță perseverentă, calculată, ineputabilă, într-o asemenea forță care să alunge sărăcia, s-o ferească de înjosirea demnității umane și s-o apere de dureri zadarnice, de disperare și de moartea prin inanție?»* Un lucru minor în aparență, semnul întrebării, care lipsește în traducere, are urmări nebanuite. Prin interogație romancierul sublinia nesiguranța eroinei în fața asprilor vieții, nesiguranță care se transformă inexplicabil în textul românesc într-o hotărîre deliberată a Martei de a lupta pentru existență. Nu mai vorbim de nepotrivirile semantice evidente și în această situație. Exemplificarea ar putea continua.

Deși s-ar părea că în majoritatea cazurilor ideea în mare este bine transpusă, inexactitățile semnate — din păcate prea numeroase — o trunchiază mult. Chiar dacă admitem că fraza autoarei este citeodată diluată, tălmăcitorul este obligat să o transpună așa cum e, respectînd toate sușurile și coborîșurile, orice intervenție de modificare fiind cu totul neavenită, deoarece schimbă modalitatea de expresie caracteristică. Stilul Orzeszkowej este dominant liric, de un lirism feminin; nu se remarcă printr-o mare densitate a ideilor, prin cerebralitate. Și în romanul *Marta* rămîne ca atare, conținînd însă inflexiuni bogate; tente pamphletice atunci cînd vorbește despre pretențiile de superioritate ale bărbatilor, înfloritură mergînd uneori pînă la melodramatic cînd se aplică situației deznădăjduite a femeii, accente jurnalistice în comentariul lucid, direct al episoadelor etc. Stilul traducerii românești, ca urmare a libertăților de felul celor pomenite, tinde simțitor spre alerta narativă, spre un epic mai strîns, deosebindu-se prin aceasta de cel al romanului în limba polonă. Este motivul principal pentru care considerăm traducerea nereușită. O eventuală reeditare în forma actuală este de neconceput; va trebui să se opereze în preababil o revizuire temeinică a textului tradus — prin confruntare — respectîndu-se calitativ și cantitativ posibilitățile originalului.

Cu toate că în cazul romanului *Marta* nu se poate pune această problemă, cineva ar putea opina că intervențiile traducătorului în stilul scriitorului transpus în altă limbă sînt binevenite, ba, mai mult, obligatorii, atunci cînd aparțin unui scriitor superior ca talent, chiar dacă acesta nu se înscrie în același ordin temperamental și artistic. În ceea ce ne privește, considerăm că o atare afirmație ar fi cu totul chestionabilă. Căci, judecat într-un plan mai general, rezultatul ar fi lamentabil; s-ar tinde în felul acesta spre o uniformizare valorică a scriitorilor, ceea ce ar constitui o piedică de netrecut pentru cititorul de la noi în ierarhizarea creatorilor traduși în limba română. Pe de altă parte, în mintea cititorului care nu recepționează decît tălmăcirea s-ar produce o confuzie între autorul textului original și traducător; meritele celui din urmă ar fi puse fără temeii în seama primului. Nu mai vorbim de faptul că în asemenea cazuri nu mai avem de-a face cu o traducere *stricto sensu*, ci cu o creație nouă, pentru care originalul a servit doar ca un punct de plecare.

Un cuvînt de laudă pentru A. Stănescu, ilustratorul copertii.

STAN VELEA